

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 32.

V torek 3. avgusta 1852.

I. tečaj.

Kaj učence k branju naj bolj spodbada.

Ako učitelj hoče, da bi učenci razne, koristne in podučljive knjige radi in pazljivo brali, naj on razun navadnega učnega načina v branju še to stori:

1. Beri, ali pa, da bodo učenci pazljivejši in ložej zapamtili (zamerkali), pripoveduj jim kaj lepega in zavnemivega (interesantnega), pa pristavi v katerih bukvah se to najde, in poprašaj, ali so jim te bukve znane; če pa učenci takih knjig še ne poznajo, prigovarjaj jim, da jih napravijo, ali ne pred, pa saj tedaj, ko bodo šoli odstopili, in vodi jih, kako se take bukvice dobijo in kje jih prodajajo. S tem jim pokažeš in jih prepričaš, kako fletno je, da brati znamo; branje nam kratek čas dela, poduči nas v raznih rečih, ki nam k časnej in večnej sreči služijo.

2. Ukaži učencom, da se, kar si bodi hasnega iz kojekakih bukev naučijo, in v enej k temu odločenej uri v šoli, p. kadar je spisovanje, celej šoli na pamet prednesejo.

3. Naj se učenci saj enkrat na mesec, iz ktere knjige koli hočejo, kako molitev, prigodbo, povest, basen ali pesem prav lepoglasno brati naučijo, in pa naj, da jo v šoli opet prav gladko na glas predberejo. Boš vidil, kakšno veselje, letanje in prašanje po knjigah se potem takem obudi! Eden ti bo bral kako molitvo, da bo vsim serce ganilo; drugi ti bo čital kako prigodbo, da ga bo vse rado poslušalo, in tretji ti bo štil (bral) basni, da se bude cela šola krohotala; vsim boš pa sam na licih bral, kakšno neizrečeno veselje to otrokom čini!

Da je temu gotova, mi je skušnja pokazala; samo to še pristavim, da ima učitelj vsako čudno, ptujo, nenavadno in pa

novo besedo razložiti, da si učenci mračnih pojmov v glavo nezabijajo.

Čuditi se moram, kakšne lepe reči si učenci in učenke za branje izvolijo. Ena 10 let stara deklica je molitev svete Trojice tako mično predbrala, da je serce občutilo; spet ena druga iz Bčele: od „Verbskega jezera“, tako gladko, da se ni spodteknila; in 13 let star fant je pa bral: „Ceherniški brest“ iz Bčele, tako lepoglasno, da bi ga bili vsi še dalje radi poslušali, dasiravno je že dolgo časa terpelo; pa tudi več drugih učencev in učenk je razne podučljive povesti prav lepo bralo.

Pri nas se pa tudi ni čuditi, da otročiči hitro kaj za branje v pest dobijo. Slovenskih knjig imamo že na kupe; vsaki teden je prišlo dosehmal 10 Bčel s svojim medom, da ga lizamo, 4 šolski prijatli hodijo od hiše do hiše, od učenke do učenke, da nas v šolskih rečih lepo podučé, in pa tudi drugih lepih reči nam povejo, da jih prav za ljubo imamo in radi poslušamo.

Naš verli domorodec gosp. Anton Janežič so nam za šolo 6 zvezkov Bčele podarili, za koje jim v imenu cele šole občno hvalo izrečemo. Živio!

Pa tudi naših ljubih Novic ne smemo pozabiti, ki nam čez Lobelj novine donašajo, ktere tukej tako radi beremo, da jih komej dočakamo.

Iz tega se vidi, da nam in učencom sredstev za branje ne manjka, kar pa še ni, bo nam pa sveti Mohor v svojej obilnosti dodelil!

G. Somer.

Zdaj še le vemo, kaj šola velja.

(Konec.)

Pervo saboto o mlajim so pa iz šterte table brali:

Deset tovaršev poštenja.

1. Hodi po svojim stani čedno oblečeno, ne razkodrano, ne raztergano, ne blatno.

2. Sedé glave s roko ne podpiraj, ne stavi komolca na mizo; pa tudi roke ne pod mizo, ampak čedno kraj mize jih derži. Nog križam ne devaj.

3. Roke ne v blače, ne pod predpert, temuč na persi, alj na noge, alj pa po strani.

4. Govori počasi in zastopno, pa s polnimi ustami ne; tudi s roko ust ne skrivaj. Se preširoko smejati ni čedno, pa tudi mežurkati ne.

5. Hodi ravno, ne kimaj s glavo, ne krili s rokami.

6. Ne kebraj se, ne čohaj, pa tudi nohtov ne grizi, ne trebi si nos za kratek čas.

7. Ne daj se šebetati, nesramno ne nori; tudi dotikati se ne daj.

8. Drugim se ne posmehuj, ne kregaj se; prijazno se nosi do vsih, kar je prav.

9. Kamor prideš, pozdravi; pa tudi vzami slovo, kedar greš. Po hiši se ne ogleduj; pa tudi vse per miri pusti.

10. Vikaj imenitneje, kakor si ti, in grede jim na levici hodi. Tikaj jih, ki so tebi enaki; primkov nobenimu ne daj.

Poštenje in pa zdravje sta nar dražje blago na tem sveti; že od mladega je potreba za-nji skerbeti. Kar v mladih letah zamudiš, težko kdaj več popraviš. — Tako so gospod fajmošter, pa tudi gospod kaplan in gospod šolski pri vsaki priložnosti lepe nauke dajali, in čedne prigodbe pripovedali, ne pa samo iz šolskih bukvic brali; in otroci so si s veseljem pomnili take lepe reči.

Šola za odraslene.

Bila je slaba navada ob nedelah in zapovedanih praznikih po cerkvanji letati, alj pa po vesi postopati. Mladenči so se poskušali, katir bi bolj močen bil, ter se metali in dražili, dekleta so se na pragih smejale, alj pa po klopih zjale prodajale. „Taka lenoba je velika gerdoba“ — so gospod fajmošter djali, in odraslenim šolarjem vkazali vsako nedelo in zapovedan praznik eno uro pred opravilam v šolo. Brali so lepe nauke potrebne za mlade ljudi; pa tudi od domačih reči, kako se opravljajo. Tudi iz Ljubljanskih Novic za kmete in rokodelce so jim dali marsikaj lepega brati, ter so jim zastopno razložili. Da bi ne pozabili, so včasi rajtali, včasi kaj pisali, in kedar so duhovski gospodje vtegnili, so keršanski nauk tudi imeli. — Po šoli so dali koristnih

knjig (bukvic) vsakemu, ki jih je poprosil, za brati. Lepo je bilo gledati, kako je po troje, po pet deklet posebej, pa fantov posebej pri enih bukvah sedelo, in bralo lepih reči. Tudi peli so, pa le svete pesme. Kar je bilo mladih ljudi, ki niso vsak dan v šolo mogli, so jih popoldné v nedelah učili brati in nekajko pisati. Keršanski nauk je bil v cerkvi, pa tudi vse polno ljudi. Nedelski šolarji so vselej na glas odgovarjali, da je bilo veselje. „Hvala Bogu“ — so djali stari možje — „svoje dni so se mladi ljudje od starih učili; pri nas se moramo pa zdaj mi stari od mladih učiti, Boga prav spoznati in njemu vedno služiti.“

Kako so v jesen šolo sklenili.

Častitno so šolo v jesen sklenili. Poskušnja je bila označena, ter stariši in prijatli otrok povabljeni poslušat. Prazno oblečeni so otroci v lepi procesiji v cerkvo šli, kjer so gospod fajmošter sveto mašo peli. Po maši so gospod kaplan v cerkvi v pričo gospoda tehanta keršanski nauk izpraševali. Odrašeni so se čudili otrokam, kako so čerstvo znali, in gospod tehant so jih v pričo vsih prav lepo pohvalili.

Po keršanskim nauki so jih v šolo peljali, da so pokazali svoje pisanje in števenje; kar so brali, so morali po slovensko zastopno povedati. Po skušnji so odrašene šolarje počastili, kakor so zaslužili; malim pa lepih bukvic razdelili. Poslednič se je eno v imenu vsih čedno gospodom in starišem zahvalilo. Stariši niso dohvaliti zamogli dobre šole svojih otrok, rekoč: „Zdaj še le vemo, kaj šola velja!“

Tobia.

(Konec.)

Po tem gnilivem govoru, med katerim je mladi Tobia, ki je imel dobro serce, večkrat kako solzo na očesu imel, mu oče razodene, da je enkrat nekaj veliko dnarjev posodil enemu Izraelcu, ki se *Gabel* kliče, kateri pa zdaj v drugi deželi Asirijske države prebiva; reče mu toraj, da naj gre k temu možu, in da naj ta dolg stirja.

Ta Gabel, otroci moji! je v *Medii* živel. Media pa je bila silno daleč od dežele, kjer je Tobia prebival; mladi Tobia tadaj ni vedel, kaj početi, in kako na pot se podati, ker ni nikoli v tistih krajih bil, in ni poti poznal. Tistikrat v Azii ni bilo, kakor zdaj na Slovenskem in drugod, mest in vasi, kjer bi popotniki lahko za pot poprašali; temuč večkrat se je po več dni hodilo čez gore in doline, da se ni žive duše vidilo ne srečalo, in se je prav lahko zašlo.

Tobia tadaj sklene si tovarša za pot poiskati, da bi ga v Gabelovo deželo peljal, to je, takega moža, kateri dobro vè za pot, ki v *Medio* pelje. Ali, ko stopi iz očetove hiše, si enega takega v bližnjem mestu poiskat, zagleda na vratih lepega mladčca po popotniško oblečenega, s belo palico v roki. Tobia se začudi, da ima srečo precej dobiti tovarša; pri njem se vstavi, in mu prijazno reče: „Prijatelj! ali bi vedil za pot v *Medio*, kjer Gabel stanuje?“ — „O ja! mu vljudno odgovori popotnik; če ti je prav, grem tudi s tabo tjekej, zakaj Gabel je moj prijatelj, in me je že večkrat sprejel.“ Tobia je bil vesel tega odgovora in te vljudne ponudbe; pelje neznanega prijatla k svojemu očetu, pogodè se, da bo on Tobia na poti vodil, in da bo dobil za to svoje plačilo; na to se mladi Tobia od svojih starišev poslovil, ki ga objemajo in blagoslovijo, in gre iz doma s svojim tovaršem.

Ni treba, da vam pravim, ljubi moji otroci! kako sta bila žalostna njegov oča in njegova mati, ko je njuni sin že iz doma bil: toda v Boga sta zaupala, ter vedno Boga prosila, da bi jima sina zdravega nazaj pripeljal.

Med tem sta naša dva popotnika cel dan hodila, in se nikje nista vstavila; zvečer je bil toraj Tobia tako truden, da je rekel tovaršu, ali ne bi ondi na bregu Tigra enmalo se odpočila; Tobia se poda tudi v reko, se okopat. Ko je pa že v vodi, si vidi nasproti priti silno veliko ribo, da se je vstraši, in od strahu zavpije: njegov tovarš pa mu reče, da se ni treba nič bati, in mu reče ribo prijeti, in jo vun iz vode potegnuti; kar Tobia tudi stori.

Na to mu še reče: „Shrani serce in želè te ribe, s katerim boš enkrat vid lahko zopet dal svojemu očetu: ribje meso pa bova spekla, in ga bova za po poti imela.“

Drugi dan, ko solnce vstane, gresta svojo pot naprej, in neseta sabo to popotnico; čez nekaj dni vednega popotvanja prideta do *Ekbatane*, poglavitnega mesta v *Medijski* deželi.

„Ostaniva tukaj, pravi tovarš *Tobiu*, in mu pokaže eno lepo hišo: glej, tukaj stanuje *Raguel*, velik prijatelj tvojega očeta. On ima eno hčer, katero je *Bog* tebi za nevesto namenil; med tem, ko jaz pojdem h *Gabelu*, ti se oženi z njo z dovoljenjem njenih staršev, kateri bodo čez vse srečni, da jo ti vzameš.“ *Mladi Tobias* je res želel vediti, ali bodo tudi njegovi stariši te ženitve veseli, ali ta neznaní tovarš se mu je zdel na celem potu tako moder in zastopen, da ni mogel zavreči njegovega sveta. Praša tadaj *Raguela*, ali mu da hčer za ženo, in *Raguel*, ki se je serčno veselil, viditi sinu svojega starega prijatla, je bil precej zadovoljen, ga za svojega zeta spoznati. *Tobijev* tovarš pa je šel med tem h *Gabelu*, kateri je celi dolg splačal, ter mu naročil, da naj stokrat pozdravi starega *Tobia*.

Med tem so *Tobijevi* starši bili v velikem strahu in v skerbi, ker niso vidili se verniti svojega sinu: „Oj, sin moj! je mati zdihvala; zakaj smo te neki tako daleč poslali, ki si bil veselje naših dni?“ In vsak dan je hodila vun na cesto, po kateri je iz doma odšel, da bi od daleč vidila, ali še ne pride.

Na zadnje zagleda nekega dne prav od daleč dva moža, ki sta urno hodila; bila sta še precej daleč, vendar ju je kmalo spoznala, da sta tista, ktera si je pričakovala; od veselja zavpije; ko nje veseli krik stari *Tobia* zasliši, se poprime precej tudi on roke enega svojih hlapcev, in hiti popotnikoma na proti. Ali še ni dosti korakov storil, ko ga je že njegov sin s svojimi rokami objel. Vsi tisti, ki so bili vpričo, ko je *Tobia* srečno domu prišel, so od veselja se solzili; še clo stari hišni pes spozna svojega mladega gospodarja, in pokaže tudi svoje veselje na svojo vižo, ker s repom giba in veselo okoli njega poskakuje.

Naj perva *Tobijeva* skerb po tem prvem veselju je bila, s ribjim želčcem očetu oči namazati, ki ga je bil shranil, kakor mu je tovarš rekel; in precej je stari *Tobia* pregledal, ki je bil tako dolgo slep.

Mislite si sami, predragi moji otroci! kako srečna je bila zdaj cela družina po tem, ko je oče pregledal, kar so vsi silno želeli: eden pred drugim se zahvaljuje tujemu popotniku, in se posvetujejo med sabo, kako bi se mu prav hvaležni skazali. Ali on, ko jih sliši, jim reče: „Bogu se zahvalite, njega slavite pred vsimi ljudmi, zdaj on vam je svoje usmilenje skazal, ko je mene k vam poslal. Jaz nisim človek, kakor se zdim biti, zakaj jaz sim *Rafael*, eden naj prvih angelov v nebesih.“

Pri teh besedah, od spoštovanja stermé, se vsi pričejoči na tla prednj veržejo na svoj obraz; in ko se spet vzdignejo, *Rafaela* več ni bilo, ker je zginil.

Kmalo po tej prigodbi pripelje mladi *Tobia* na dom h svojim staršem *Raguelovo* hčer, s katero se je bil oženil; in stari *Tobia*, oče njegov, kterega je tolika sreča spet pomladila, je tako dolgo še živel, da je še vidil sinove svojih vnukov, in dokler je živel, ni jenjal Boga hvaliti za vse od njega prejete dobrote.

Varuška.

Oj detice moje

Le spančkaj sladkó,

Saj zibkam in pojem

Ti zraven lepó.

Le ajaj, le ajaj,

Le ajaj mehkó,

Se dobro naspančkaj

In sanjaj sladkó.

Tud' rožce na polju

Že spančkajo zdaj,

In ptice okoli

Počivajo zdaj.

Le ajaj le ajaj,

Le ajaj sladkó,

Sam angeljček božji

Te varje skerbno.

A. Praprotnik.

Drobtinčice.

* Poznata pevčinja *Jenny Lind* je izročila svojeje, to je švedskeje vladi 250,000 fl., da bi se s tim dnarjem ljudske šole napravile, u ktere boje otroci hodili, brez da bi kaj plačevali. Glas od tega žlahtnega in imenitnega dara, ki ga je *J. Lind* svojeje domovini darovala, je gotovo eden izmed naj lepših glasov te scer glasovite pevčinje. To je lepo in žlahtno, pri svojeje slavi in sreči svojih burnih bratov in sester ne pozabiti. Omilovanja in

pomoči naj bolj vredna in potrebna je pa ljuba mladina, ako mora ona rasti in živeti — brez potrebnega nauka! —

* „Šolski prijatelj“ je popisal u listu 28. ljudske šole na Kranjskem leta 1851. Ravno to so unidan brale „Novice“ u „Graškim časniku.“ (Bog ne daj „šols. prijatelja“ u misel vzeti.) Iz tega popisa se vidi, da je 54,333 otrok brez šolskega poduka ostalo. Prav lepo in resnično pišejo „Novice“ zastran tega: „Slišati, da tolikšno število otrok brez šolske izreje ostane, je zares grozno žalostno; v ti žalosti nas le to tolaži, da vémo, da veliko odrašenih v nedeljske šole hodi, ki niso imenovanim šolam prištete, in da so v več krajih tudi ob delavnikih šole, ktere niso vverstene imenovanim redovnim šolam, v kterih iz čisto proste volje za šolstvo vneti duhovni gospodje — slava jim! — otroke obojniga spola učé, in se brez vsiga plačila in brez da bi še svét za to vedel, trudijo za povzdigo ljudske omike, ktera je krepka podlaga praviga blagostanja vsacemu narodu. Naj bi se kmalo te tihe šole povzdignile v očitne redovne, v ktere bi hodili vsi otroci, ki so po postavi zavezani, v šolo hoditi, in veselo se bo kmalo razodel velik prid šolskiga poduka v mnogih zadevah in gotovo tudi pred sodnicami, ktere nam dokazujejo, da večidel hudodelnikov na Krajnskim je po številu taci, ki ne znajo ne brati ne pisati. Kjer pa številke govore, ne velja noben, če še tako zvit zagovor; take številke so železne priče: kako potrebno je, tudi gledé na obnašanje človeka, šolsko podučenje.“

* *Zgod. Danica* piše: „V pripravljansko šolo, to je, v šolo za prihodnje ljudske učenike, ki se bo v Idrii po vikšem dovoljenju s novim solskim letam pričela, se smejo izjemno tudi taki mladenči sprejemati, kteri so spričali ali pa pri spraševanju, ki se s njimi ima, skažejo, da so v predmetih za tretji razred poglavitnih šol predpisanih posebno dobro podučeni, da so posebno lepiga zaderžanja, da so redama 17. leto svoje starosti dopolnili in da so saj nekoliko v petju in godbi izurjeni.“

Opomba. U 30. listu „šols. prij.“ prosimo: u „šegosužniku“ mesto „učenicam“ brati „učenčikam“ in skoz in skoz stare obleke.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einspieler. Natisnil J. Leon u Celovcu. *